

Višje sodišče v Ljubljani
Civilni oddelek

VSL sodba III Cp 2452/2016
ECLI:SI:VSLJ:2017:III.CP.2452.2016

Evidenčna številka: VSL0086752
Datum odločbe: 04.01.2017
Senat, sodnik posameznik: mag. Matej Čujovič (preds.), Katarina Marolt Kuret (poroč.), Polona Marjetič Zemljič
Področje: OBLIGACIJSKO PRAVO - POGODBENO PRAVO - CIVILNO PROCESNO PRAVO - VARSTVO POTROŠNIKOV - PRAVO EVROPSKE UNIJE
 ničnost kreditne pogodbe - sklepanje kreditnih pogodb v tuji valuti - prisilni predpisi - valutno tveganje - tveganje spremembe obrestnih mer - riziko posla - pojasnilna dolžnost banke - informacijska dolžnost - obseg pojasnilne dolžnosti - konkreten potrošnik - informirana odločitev - oderuška pogodba - objektivni pogoj oderuštva - subjektivni pogoj oderuštva - načelo enake vrednosti dajatev - načelo monetarnega nominalizma - razveza pogodbe zaradi spremenjenih okoliščin - prevzeto tveganje - nedopustne pritožbene novote
Institut:

Jedro

Kreditnih pogodb v tuji valuti ob sklenitvi pogodb veljaven ZPotK ni prepovedoval. Ker tudi pozitivni predpisi sklenitve kreditnih pogodb v tuji valuti ne prepovedujejo, je v skladu z načelom prostega urejanja pogodbениh razmerij sklenitev tovrstnih pogodb dopustna.

Pozitivna zakonodaja ne določa ničnosti kreditne pogodbe v tuji valuti, pri kateri potrošnik prevzame valutno tveganje v zameno za ugodnejšo obrestno mero, kot velja za kredite v nacionalni valuti. Bistveno je, da so potrošniki s tveganji ustrezno seznanjeni. Če se potrošnik ob ustrezni informiranosti odloči za prevzem valutnega tveganja v zameno za ugodnejšo obrestno mero, takšnim kreditnim pogodbam ni moč odreči veljavnosti.

Tožniki so se ob sklenitvi pogodb zavedali prevzetega valutnega tveganja, vedeli so tudi, da bodo morali mesečne anuitete odplačevati v frankih ter jih bodo morali, če z njimi ne bodo razpolagali, v ta namen kupovati. Če sta pogodbeni stranki določeno tveganje prepoznali in se sporazumno dogovorili, katera izmed njiju ga bo prevzela, kasnejša dejanska uresničitev tveganja ne pomeni okoliščine, ki bi upravičevala razvezo pogodbe.

Izrek

I. Pritožba se zavrne in se sodba sodišča prve stopnje potrdi.

II. Vsaka stranka krije svoje stroške pritožbenega postopka.

Obrazložitev

1. Sodišče prve stopnje je z izpodbijano sodbo zavrnilo primarni tožbeni zahtevek, ki se je glasil na ugotovitev ničnosti kreditnih pogodb št. 70713616484 in št. 70713620143, pogodb o zastavi nepremičnin št. 44/2007-222 in št. 45/2007-222, vse s 13. 7. 2007, ter notarskega zapisa sporazuma o zavarovanju denarne terjatve z ustanovitvijo zastavne pravice (hipoteke) opr. št. OV-7848/2007 z 10. 8. 2007. Posledično je zavrnilo tudi zahtevek, da mora prvi tožnik zaradi ugotovljene ničnosti kreditnih pogodb toženki plačati 48.854,99 EUR, drugi tožnik pa 19.534,76 EUR, ter zahtevek na izbris hipoteke, ki je bila ustanovljena v zavarovanje obveznosti prvega in drugega tožnika po zgoraj navedenih kreditnih pogodbah pri nepremičnini, last tretje tožnice, vpisani v zemljiško knjigo Občinskega sodišča v ..., Republika Hrvaška, pri parc. št. (kč) 1, zemljiškooknjizni vložek ..., k. o. ... (I. točka izreka). Sodišče je zavrnilo tudi podredni tožbeni zahtevek na razvezo kreditnih pogodb št. 70713616484 in 70713620143, pogodb o zastavi nepremičnin št. 44/2007-222 in 45/2007-222 ter notarskega zapisa sporazuma o zavarovanju denarne terjatve z ustanovitvijo hipoteke opr. št. OV-7848/2007, zaradi česar bi bil prvi tožnik dolžan toženki plačati 48.854,99 EUR, drugi tožnik pa 19.534,76 EUR, medtem ko bi morala toženka izstaviti tretji tožnici zemljiškooknjizno listino, ki bo omogočila izbris hipoteke, vpisane v zemljiško knjigo Občinskega sodišča v ..., Republika Hrvaška, pri parc. št. (kč) 1, zemljiškooknjizni vložek ..., k. o. ..., na podlagi spornih kreditnih pogodb (II. točka

izreka). Odločilo je še, da so tožniki dolžni toženi stranki nerazdelno povrniti stroške pravnega postopka v višini 3.476,25 EUR v roku 15 dni, z zakonskimi zamudnimi obrestmi od izteka paricijskega roka dalje do plačila (III. točka izreka).

2. Zoper sodbo se pravočasno pritožujejo tožniki iz vseh pritožbenih razlogov. Menijo, da sklepanje kreditnih pogodb v tuji valuti ni zakonito. Zakon o potrošniških kreditih(2) je namreč v 9. točki 7. člena urejal le vsebino kreditne pogodbe, pri kateri je obračun vezan na uporabo tuje valute, ne pa tudi vsebine kreditne pogodbe v tuji valuti. Poseg v pravno varovane dobrine potrošnika je v primeru kreditiranja v tuji valuti mnogo večji, saj mora potrošnik za uresničitev stanovanjskega namena prejeta sredstva najprej zamenjati za domač denar, ob vračanju obrokov kredita pa mora tujo valuto kupovati po prodajnem tečaju banke. Tako je bilo tudi v danem primeru, ko se je kreditna obveznost tožnikov preračunavala v evre po menjalnem tečaju toženke, s katerim je lahko manipulirala in si tako zagotovila dodaten zaslužek. Če bi zakonodajalec kredite v tuji valuti dopuščal, bi nedvomno predpisal, kateri menjalni tečaj je treba uporabiti ob črpanju in vračanju kredita. Valuta izpolnitve, ki ni v domačem denarju, je v razmerjih med rezidenti oziroma domačimi subjekti prepovedana, kot izhaja iz določb Uredbe Sveta ES št. 1086/2006, Zakona o Banki Slovenije-1 in Zakona o uvedbi eura. Pogodbe o kreditu, izraženem v tuji valuti, so nične, če povzročijo, da potrošnik prevzame valutno tveganje v zameno za ugodnejšo obrestno mero od tiste, ki velja za nacionalno valuto (tako odločba madžarskega Vrhovnega sodišča oz. Kurie, št. 2/2014). Sodišče EU je v sodbi C-26/13 sprejelo zahtevo po transparentnosti v korist potrošnika in razložilo, da mora biti pogodbeni pogoj za potrošnika ne le slovnično razumljiv, ampak mora biti v pogodbi transparentno pojasnjeno konkretno delovanje mehanizma konverzije tuje valute in zveza med tem mehanizmom in mehanizmom, določenim z drugimi pogoji o izplačilu posojila, tako da lahko potrošnik na podlagi natančnih in razumljivih pogojev oceni ekonomske posledice, ki zanj iz pogodbe izhajajo. Sodišče EU je še poudarilo, da pri tej presoji ni odločilno zgolj besedilo kreditne pogodbe, ampak je potrebno upoštevati tudi okoliščine njene sklenitve, vključno z oglasi in informacijami, ki jih je banka potrošniku predložila v predpogodbeni fazi. Sodišče prve stopnje je zmotno in v nasprotju s citirano sodbo Sodišča Evropske unije ocenilo, da pomanjkljivosti glede informacijske dolžnosti banke v predpogodbeni fazi ne vplivajo na samo kreditno pogodbo in zaradi njih pogodba ne nasprotuje prisilnim predpisom. V zadevi ni sporno, da sta imeli kreditni pogodbi naravo vnaprej tipsko oblikovanih pogodb, ki jih je brez možnosti posebnih pogajanj enostransko oblikovala toženka. Nepoštene so pogodbene določbe, ki določajo asimetričnost med nakupnim tečajem tuje valute, ki se uporabi ob izplačilu kredita v tuji valuti, in prodajnim tečajem ob vračanju kredita. Slovenska sodna praksa izhaja iz stališča, da so določila kreditne pogodbe nična, če se obveznost posojilojemalca nesorazmerno poveča (sodba Višjega sodišča v Mariboru I Cp 1417/2014 s 24. 3. 2015). V obravnavani zadevi sta izpolnjena tako objektivni, kot subjektivni pogoj oderuštva. Glede subjektivnega pogoja je treba upoštevati svetovalno razmerje med strankama, kršitev pojasnilne dolžnosti toženke v predpogodbeni fazi, konflikt interesov na strani toženke in nesorazmerje razporeditve rizikov med strankama ob sklenitvi pogodbe. Tečaj CHF je skozi daljše obdobje pred sklenitvijo kreditnih pogodb bistveno narasel, kar je toženka kot finančni strokovnjak zagotovo vedela, takšna projekcija pa je bila nedvomno mogoča tudi za naprej. Padeč EUR napram CHF je bil s strani toženke pričakovan, kar je tožnikom zamolčala in jim zagotovila, da nihanj tečajev ne bo ter da je kredit varen. Vse to kaže na izkoriščanje nezadostne izkušenosti in lahkomiselnosti tožnikov. Uporabiti je mogoče stališča nemške sodne prakse, ki so se oblikovala glede izvedenih finančnih instrumentov. Za poglobljeno razumevanje tveganj in ekonomskih posledic sklenjenih kreditnih pogodb je potrebno poznavanje dejavnikov oblikovanja vrednosti valut EUR in CHF, s čimer se ukvarja ekonomska teorija. Gre za zelo kompleksno ekonomsko materijo, s katero posamezen kreditojemalec kot potrošnik ne more biti seznanjen. Takšni krediti so zaradi daljše ročnosti, valutne klavzule, spremenljive obrestne mere in konstrukcije kredita, pri katerem se najprej plačujejo obresti in šele nato glavnica, kompleksni finančni instrumenti s potencialno neomejeno izgubo za kreditojemalce. Pojasnilni dolžnosti banke bi bilo zadoščeno samo, če bi bili kreditojemalci seznanjeni, da so tveganja neomejena in da je stopnja rizika za kreditojemalce na dolgi rok izredno visoka. Da bi kreditojemalci lahko razumeli ekonomske posledice spremembe tečaja, bi jim morala banka predložiti reprezentativne izračune oziroma simulacije prihodnjega gibanja mesečnih obrokov kredita glede na več različnih variant sprememb deviznega tečaja (od pričakovanega do katastrofičnega). Tako ni relevantno, da je bilo tožnikom razloženo, kaj je valutno tveganje in da je imel prvi tožnik ekonomsko izobrazbo (drugi tožnik in tretja tožnica sta brez ekonomske izobrazbe in znanj, pri čemer tretja tožnica s toženko pred podpisom pogodbe ni imela nobenih kontaktov). Tožniki s sklenitvijo predmetnih poslov niso mogli doseči pozitivnega učinka zaradi nižjih obrestni, ampak le izgubo na račun tečajnih razlik in se tega niso zavedali. Tožniku je bilo rečeno, da lahko dobi 200.000 EUR kredita le, če vzame kredit v CHF, sicer pa tolikšnega zneska kredita ne more dobiti. Toženka je torej načrtno preferirala kreditiranje v CHF in neposredno vplivala na prvega tožnika, da je najel kredit v CHF. Toženka je neustrezno izračunala kreditno sposobnost tožnikov, saj je pri bolj tveganem produktu kredita v CHF ugotovila večjo kreditno sposobnost tožnikov. Logično je, da je imela toženka glede kreditov v CHF usklajeno poslovno politiko in način svetovanja, ravno slednje pa je dokazovala tožeča stranka z zaslišanjem prič. Sodišče pričam ne bi smelo odreči verodostojnosti zgolj zato, ker imajo kot kreditojemalci interes, da tožnik s svojim zahtevkom uspe. Sodišče bi moralo zaslišati tudi I. V. v zvezi z dejstvom, kaj so svetovalci toženke svetovali posameznim kreditojemalcem ob sklepanju njihovih kreditnih pogodb. Tožena stranka ni podala navedb, da je v danem primeru svojo pojasnilno dolžnost korektno izpolnila in tega niso potrdile niti z njene strani predlagane priče. Nепreverjena ugotovitev o številu odobrenih stanovanjskih kreditov v letu 2007 nima nič skupnega z ravnanjem toženke ob sklenitvi obravnavanih kreditnih pogodb. Z vidika načela enake vrednosti dajatev ni bistveno, da je bila vrednost dajatev določena v CHF, koliko CHF so tožniki že odplačali ali kako se je gibala mesečna anuiteta v CHF, temveč koliko se je povečala anuiteta in glavnica v EUR. Tožniki se za konverzijo kreditov niso odločili, ker so banke dopuščale konverzijo po tečaju v trenutku konverzije, kar pomeni, da bi morali kreditojemalci prevzeti vse tečajne razlike in dokončno utrpeti izgubo. Teza, da je bilo mogoče posledice valutnega tveganja odkloniti s sklenitvijo kreditne pogodbe v evrih, ne drži, saj prvi tožnik kredita, s katerim bi lahko kupil stanovanje, v evrih ni mogel dobiti. Določila 112. člena OZ ni mogoče razumeti tako, da bi se odklanjanje posledic nanašalo na čas pred sklenitvijo pogodbe in bi bilo pogojeno s sklenitvijo drugačne pogodbe namesto tiste, glede katere se zahteva razveza zaradi spremenjenih

okolščin. V danem primeru ne gre za običajna tveganja, ampak za izredna tveganja. Glede izreka o pravnih stroških zakonske zamudne obresti ne morejo teči od zapadlosti, ampak šele od prvega dne po zapadlosti plačila. Predlagajo razveljavitev sodbe in vrnitev zadeve sodišču prve stopnje v novo sojenje.

3. Pritožba je bila vročena v odgovor toženki, ki je nanjo odgovorila in prerekala podane pritožbene navedbe.

4. Pritožba ni utemeljena.

5. Tožniki so v obravnavani zadevi s primarnim tožbenim zahtevkom zahtevali ugotovitev ničnosti dveh kreditnih pogodb, in sicer kreditne pogodbe št. 70713616484 za stanovanjski kredit v znesku 235.000 CHF, ki jo je prvi tožnik s toženko sklenil 13. 7. 2007, in kreditne pogodbe št. 70713620143 v višini 100.000 CHF, ki jo je istega dne s toženko sklenil drugi tožnik, nadalje pogodb o zastavi nepremičnine št. 44/2007-222 in 45/2007-222 s 13. 7. 2007 ter notarskega zapisa sporazuma o zavarovanju denarne terjatve z ustanovitvijo zastavne pravice opr. št. OV-7848/2007 z 10. 8. 2007, s katerimi je bila v zavarovanje obveznosti prvega in drugega tožnika po prej navedenih kreditnih pogodbah dogovorjena in ustanovljena hipoteka na nepremičnini tretje tožnice. Podredni zahtevek se je glasil na razvezo zgoraj navedenih kreditnih pogodb in pogodb o zastavi nepremičnine. Razlog za ničnost pogodb naj bi bilo pomanjkanje dopustne pravne podlage ter nasprotovanje pogodb morali in prisilnim predpisom. Tožniki so trdili, da je toženka kršila pojasnilo oziroma informacijsko dolžnost, ker jim ob sklenitvi pogodb informacij ni posredovala na takšen način, da bi prvi in drugi tožnik lahko razumela vsa tveganja in bodoče obremenitve, ki izhajajo iz sklenjenih kreditnih pogodb. Izpostavila naj bi zgolj nižjo obrestno mero pri kreditih v švicarskih frankih in kredita predstavila kot zelo ugodna. Toženki so očitali, da je bila s tveganji seznanjena, vendar je ustvarila vtis, da gre za varen kredit in pri tem izkoristila nevednost tožnikov. Podredni tožbeni zahtevek na razvezo pogodb zaradi spremenjenih okoliščin so utemeljevali z navedbami, da je po sklenitvi pogodb prišlo do globalne ekonomske krize, zloma finančnih trgov in hudega padca vrednosti EUR v primerjavi s CHF. Trdili so, da navedene okoliščine presegajo običajna tveganja pri tovrstnih poslih in jih tožniki niso mogli predvideti. Posledično naj bi bila onemogočena uresničitev načela enake vrednosti dajatev in načela pravičnosti, izpolnitev pa naj ne bi več ustrezala podlagi pogodbe.

6. Sodišče prve stopnje je zavrnilo tako primarni kot podredni tožbeni zahtevek. Presodilo je, da kreditni pogodbi nista v nasprotju s prisilnimi predpisi in da je ZPotK (kot tudi kasneje sprejeti ZPotK-1(3)) sklenitev kreditne pogodbe v tuji valuti dovoljeval. Nadalje je ugotovilo, da sta bila prvi in drugi tožnik pred sklenitvijo kreditnih pogodb opozorjena na valutno tveganje in na druga obstoječa tveganja, pri čemer jima je bilo valutno tveganje tudi pojasnjeno. Da so bila tožnikom tveganja znana, izhaja iz vsebine 12. člena kreditnih pogodb. Glede na starost prvega tožnika in dejstvo, da je po izobrazbi diplomiran ekonomist, je sodišče prve stopnje ocenilo, da se je pomena valutnega tveganja zagotovo zavedal. Iz vsebine pogodb je nadalje sklenilo, da sta bila z obstojem valutnega tveganja seznanjena tudi drugi tožnik in tretja tožnica, ki sta sicer pri izbiri kredita zaupala odločitvi njunega sina, prvega tožnika. Glede podrednega zahtevka na razveljavitev pogodb pa je sodišče prve stopnje presodilo, da se tožniki ne morejo sklicevati na spremenjene okoliščine, saj bi možnost spremembe vrednosti švicarskega franka ob sklenitvi pogodb morali upoštevati. Menilo je tudi, da bi tožniki tveganje lahko odklonili s sklenitvijo kreditnih pogodb v domači valuti.

7. Pritožbeno sodišče pritrjuje pravilnim materialnopravnim zaključkom sodišča prve stopnje, da obravnavani kreditni pogodbi nista v nasprotju s prisilnimi predpisi. Neutemeljene so pritožbene navedbe, da kreditiranje v tuji valuti ni dopustno, češ da ob sklenitvi pogodb veljaven ZPotK vsebine kreditne pogodbe v tuji valuti ni urejal. Navedeno ne drži. V času sklepanja spornih kreditnih pogodb je 7. člen ZPotK urejal obvezno vsebino kreditne pogodbe, ki je veljala tako za kredite v domači, kot tudi v tuji valuti. Kreditnih pogodb v tuji valuti ZPotK ni prepovedoval in sta tako stranki v skladu s pogodbeno svobodo in avtonomijo smeli sklepati tudi tovrstne pogodbe. V času sklepanja spornih kreditnih pogodb je bilo v 9. točki 7. člena ZPotK(4) določeno, da morajo kreditne pogodbe, pri katerih je obračun vezan na uporabo tuje valute, vsebovati navedbo tuje valute in vrsto tečaja, po katerem se izračunava vrednost v domači valuti. V obravnavani zadevi je bil kredit dan v tuji valuti in ni bil le obračunsko vezan nanjo s t. i. valutno klavzulo, vendar slednje ne pomeni, da sta sklenjeni pogodbi nezakoniti. Zaradi dogovora o izplačilu in vračilu kredita v frankih je zgolj odpadla zahteva po opredelitvi tečaja, po katerem bi se sicer opravil preračun v domačo valuto. V obravnavani zadevi je bila tako tožnikoma kot kreditorejalcema prepuščena izbira, na kakšen način (kdaj, pri kateri instituciji in po kolikšnem menjalnem tečaju) si bosta zagotovila sredstva v tuji valuti za odplačilo obrokov kredita.

8. Sklepanja kreditnih pogodb v tuji valuti ni prepovedoval niti kasneje veljaven ZPotK-1 niti ZpotK-2,(5) ki je pričel veljati 3. 12. 2016, uporabljati pa se bo pričel 3. 3. 2017. ZPotK-2 v 7. točki 2. člena definira pojem kredita v tuji valuti, in sicer kot kreditno pogodbo, pri kateri je kredit obračunan v valuti, v kateri potrošnik ne prejema dohodka oziroma nima sredstev, iz katerih se bo odplačeval kredit, ali ki ni valuta države članice EU, v kateri ima potrošnik ob sklenitvi pogodbe stalno prebivališče. ZPotK-2 glede kreditov v tuji valuti vsebuje nove zahteve glede obveznosti kreditodajalcev po posredovanju predhodnih informacij (7. člen) ter vsebine kreditne pogodbe (22. točka drugega odstavka 12. člena). Tudi ZPotK-2 torej kreditnih pogodb v tuji valuti ne prepoveduje, temveč dodatno regulira tovrstne kredite, pri čemer se nove zahteve zaradi prepovedi retroaktivnosti ne nanašajo na obravnavani kreditni pogodbi (četrti odstavek 99. člena ZPotK-2).

9. Sklenitve pogodb v tuji valuti ne prepoveduje ne Uredba Sveta ES št. 1086/2006 ne Zakon o Banki Slovenije-1(6) in tudi ne Zakon o uvedbi evra,(7) na katere se sklicujejo pritožniki. Pritožniki z navedbami, da je v razmerjih med rezidenti prepovedana valuta izpolnitve, ki ni v domačem denarju, povzemajo vsebino nekdanj veljavnega tretjega odstavka 18. člena

Zakona o deviznem poslovanju(8) in 71. člena Zakona o Banki Slovenije.(9) 18. člen ZDP je tako določal, da lahko rezidenti med seboj sklepajo posle v tujih plačilnih sredstvih ter posle, katerih predmet je tuje plačilno sredstvo, samo pod pogoji in na način, ki je določen s tem zakonom. Dovoljena je bila uporaba deviz in drugih mednarodnih meril vrednosti kot vrednostne osnove v pogodbah med rezidenti, pri čemer je bila valuta izpolnitve vedno tolar. 71. člen ZBS pa je določal, da se morajo vse pravice in obveznosti ter vsi posli, ki se glasijo na denar in so sklenjeni med podjetji, bankami, drugimi domačimi pravnimi osebami ter občani, izkazovati v valuti Republike Slovenije in izvrševati z domačimi plačilnimi sredstvi. Na navedena člena se je sodna praksa oprla pri sprejemu stališča, da se mora tožbeni zahtevek na izpolnitev obveznosti tudi pri pogodbah, sklenjenih v tuji valuti, glasiti v SIT. Stališče, da posojilnih pogodb v tuji valuti sploh ni dopustno sklepati oziroma da so takšne pogodbe nezakonite, tudi v prejšnji zakonski ureditvi in na njej temelječi sodni praksi ni bilo sprejeto. Zakon o Banki Slovenije-1 podobnega določila ne vsebuje več, medtem ko je 18. člen ZDP z uvedbo evra 1. 1. 2007 prenehal veljati, v veljavo pa je stopil nov 69.f člen ZDP, v skladu s katerim so lahko rezidenti med seboj prosto sklepali posle v tujih plačilnih sredstvih ter posle, katerih predmet je tuje plačilno sredstvo, razen če ni zakon določal posebnih omejitev (oboje novela ZDP-1A).(10) Ker torej pozitivni predpisi sklenitve kreditnih pogodb v tuji valuti ne prepovedujejo, je v skladu z načelom prostega urejanja pogodbenih razmerij (3. člen OZ) sklenitev tovrstnih pogodb dopustna.

10. Pritožniki navajajo, da naj bi bil pri obravnavanih kreditnih pogodbah poseg v njihove pravno varovane dobrine bistveno večji, kot bi bil pri sklenitvi kreditne pogodbe z valutno klavzulo, kar utemeljujejo z navedbo, da je toženka njihovo kreditno obveznost preračunavala v evre po svojem menjalnem tečaju, s katerim je lahko manipulirala in si tako zagotovila dodaten zaslužek. Takšne navedbe pritožniki prvič podajajo šele v pritožbi. V skladu s 337. členom ZPP smejo pritožniki v pritožbi navajati nova dejstva ali predlagati nove dokaze le, če izkažejo, da jih brez svoje krivde niso mogli pravočasno navesti. Ker takšnih okoliščin pritožniki niso izkazali, gre za nedopustne pritožbene novote, do katerih se pritožbeno sodišče ne bo opredeljevalo.

11. Pritožniki se nadalje sklicujejo na sodbo Sodišča EU C-26/13, v kateri je odgovarjalo na predhodno vprašanje madžarskega Vrhovnega sodišča glede uporabe drugega odstavka 4. člena Direktive 93/13/EGS o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah s 5. aprila 1993 (v nadaljevanju „Direktiva“). Drugi odstavek 4. člena Direktive določa, da se presoja nedovoljenosti pogodbenih pogojev v skladu z določili Direktive ne sme nanašati na glavni predmet pogodbe ali na vprašanje ustreznosti med ceno in plačilom za blago ali storitve, pod predpostavko, da so pogoji sestavljeni v jasnem, razumljivem jeziku. Madžarsko Vrhovno sodišče je na Evropsko sodišče naslovilo vprašanje, ali izraza „glavni predmet pogodbe“ in „ustreznost cene in plačila za izmenjane blago ali storitve“ zajemata pogoj, določen v pogodbi o posojilu v tuji valuti, po katerem je banka višino posojila v tuji valuti določila po nakupnem menjalnem tečaju banke, veljavnem na dan izplačila, medtem ko je zneske posameznega mesečnega obroka vračila kredita določila na podlagi prodajnega tečaja banke za tujo valuto na dan pred zapadlostjo posameznega obroka. Sodišče EU je razsodilo, da navedenega pogoja ni šteti kot plačila za storitve banke, medtem ko je v domeni nacionalnega sodišča presoja, ali opisani pogoj predstavlja glavni predmet pogodbe. Nacionalno sodišče mora tako presoditi, ali navedeni pogoj določa bistveno storitev pogodbe, ki pogodbo karakterizira, ter pri tem upoštevati naravo, sistematiko in določila pogodbe, kot tudi pravni in dejanski kontekst. Nadalje je sodišče EU glede zahteve, da so pogodbeni pogoji sestavljeni v jasnem in razumljivem jeziku, pojasnilo, da slednje ne pomeni samo, da je pogoj za potrošnika slovnično razumljiv, temveč da mora biti v pogodbi transparentno pojasnjen konkreten mehanizem konverzije tuje valute, na katerega se zadevni pogoj nanaša, ter zveza med tem mehanizmom in mehanizmom, določenim z drugimi pogoji o izplačilu posojila, tako da lahko potrošnik na podlagi natančnih in razumljivih pogojev oceni ekonomske posledice, ki zanj izhajajo iz pogodbenih določil. Če se ugotovi nepoštenost pogodbenega pogoja, lahko ničn pogodbeni pogoj sodišče nadomesti z dispozitivno nacionalno določbo.

12. Res je sicer, da je Sodišče EU z navedeno odločitvijo postavilo zahtevo po večji transparentnosti kreditnih pogojev v korist potrošnikov. Ob sklicevanju na navedeno sodbo pritožniki zatrjujejo, da so v obravnavanih kreditnih pogodbah nepošteno pogodbene določbe, ki določajo asimetričnost med nakupnim tečajem tuje valute, ki se uporabi ob izplačilu kredita v tuji valuti in prodajnim tečajem ob vračanju kredita. Vendar takšnega pogodbenega pogoja obravnavani kreditni pogodbi sploh nista vsebovali, poleg tega tožniki navedeno prvič zatrjujejo šele v pritožbi in gre tako za nedopustne pritožbene novote (337. člen ZPP).

13. Pritožniki nadalje menijo, da je nična kreditna pogodba v tuji valuti, pri kateri potrošnik prevzame valutno tveganje v zameno za ugodnejšo obrestno mero, kot velja za kredite v nacionalni valuti, čemur pritožbeno sodišče ne sledi. Pozitivna zakonodaja namreč tovrstne omejitve pogodbene svobode potrošnikov ne določa. Bistveno je, da so potrošniki s tveganji ustrezno seznanjeni. Če se potrošnik ob ustrezni informiranosti odloči za prevzem valutnega tveganja v zameno za ugodnejšo obrestno mero, takšnim kreditnim pogodbam ni moč odreči veljavnosti. Poleg tega ne drži, da bi takšno stališče sprejelo madžarsko Vrhovno sodišče v odločbi št. 2/2014. Odločitve tujih nacionalnih sodišč za slovenska sodišča niso v nobenem pomenu zavezujoče, poleg tega pritožniki odločb, na katere se v pritožbi sklicujejo, niso predložili v prevodih v slovenski jezik (kar zahtevata 104. člen ZPP in 5. člen Zakona o sodiščih). Kljub temu pritožbeno sodišče pritožnikom pojasnjuje, da je madžarsko Vrhovno sodišče s poenoteno odločitvijo (t.i. uniformity decision)(11) št. 2/2014 ravno nasprotno ocenilo, da potrošnik sme prevzeti tveganje spremembe menjalnega tečaja v zameno za ugodnejšo obrestno mero ter da takšno pogodbeno določilo ni samo po sebi nepošteno. Zgolj če zaradi pomanjkljivih ali netočnih informacij potrošnik, ki je sicer dobro informiran, pozoren in preudaren, upravičeno meni, da tveganje spremembe menjalnega tečaja ni realno ali da ga bremeni zgolj v omejenem obsegu, se lahko ugotovi ničnost celotne pogodbe ali njenega dela.

14. Pritožba toženki neutemeljeno očita, da ustreznih trditev glede izpolnitve pojasnilne dolžnosti sploh ni podala. Toženka

je že v odgovoru na tožbo navajala, da je pri sklepanju obravnavanih kreditnih pogodb ravnala z vso potrebno skrbnostjo in v celoti izpolnila dolžnost informiranja tožnikov, in sicer v obsegu in na način, kot je običajno pri sklepanju tovrstnih poslov. Navedla je tudi, da je predstavitev vseh možnih okoliščin potekala na pregleden in jasen način, ki je razumljiv tudi laičnim potrošnikom, torej tudi tožnikom.

15. Prvi in drugi tožnik sta v tožbi navajala, da naj bi toženka ob sklenitvi kreditnih pogodb izpostavila le najnižjo oziroma ugodno obrestno mero, zamolčala pa tveganja, ki so povezana z najetjem dolgoročnega kredita v švicarskih frankih. Sodišče prve stopnje je ugotovilo, da iz 12. člena obeh sklenjenih kreditnih pogodb izhaja, da se prvi in drugi tožnik zavedata in potrjujeta, da izključno sama v celoti prevzemata tečajno tveganje, ki lahko nastopi zaradi nihanja tečaja in/ali nihanja referenčne obrestne mere. Podala sta tudi izjavo o zavedanju, da sta zaradi morebitnih tržnih razmer, ki so odvisne od razmer na trgih denarja in valut, gibanja obrestnih mer, razmer na trgih kapitala in drugih dejavnikov, izpostavljena valutnemu tveganju, tveganju sprememb obrestne mere in ostalim tveganjem. Nadalje je sodišče prve stopnje ugotovilo, da je bilo tožnikoma pred sklenitvijo pogodb pojasnjeno, kaj pomeni valutno tveganje. V. M., zaposlena pri toženki, je namreč poudarila, da ji je bilo stokrat rečeno, da mora pri kreditih v švicarskih frankih poudariti obstoj valutnega tveganja in tveganja spremembe obrestnih mer. Strankam so predstavili, kaj tečaj je, da se spreminja in da tudi če raste, je sprememba povezana z anuiteto in stanjem glavnice. Izključila je možnost, da bi bilo strankam ob sklepanju kreditov rečeno, da tveganj pri kreditu v tuji valuti ni. Povedala je, da priprava dokumentacije traja od 14 dni do treh tednov ter da se stranki pripravijo informativni izračuni, ki jih lahko odnese in se nato glede sklenitve pogodbe sama odloči. Glede obravnavanih kreditnih pogodb se je spominjala, da so se tožniki glede kreditnih pogodb pogovarjali z vodstvom banke, kar je potrdil tudi prvi tožnik. Na podlagi vsega navedenega je prepričljiv zaključek sodišča prve stopnje, da so bili tožniki z obstojem valutnega tveganja seznanjeni.

16. Po presoji pritožbenega sodišča je povsem utemeljen tudi nadaljnji sklep sodišča prve stopnje, da je tožnik kot diplomiran ekonomist, ki je bil v času sklepanja pogodb zaposlen kot direktor nepremičnin pri trgovski družbi Tuš, razumel pomen valutnega tveganja. Prvi tožnik je ob zaslišanju povedal, da se je o možnosti najema kredita pozanimal tudi pri drugih bankah, da se je pogovarjal tudi o kreditih v evrih in za nasvete povprašal prijatelje. Odločitev o najemu kredita v švicarskih frankih je bila torej premišljena in informirana, posledično pa niso izkazane trditve, da se je za kredit v švicarskih frankih odločil zaradi prepričevanja oziroma pozitivnega prikaza kreditov s strani delavcev toženke. Enako velja glede drugega tožnika in tretje tožnice, ki sta izpovedala, da sta ravnala po navodilih svojega sina R. Č., tj. prvega tožnika, ki mu je bil kredit namenjen ter sta v celoti zaupala njegovi odločitvi in presoji glede izbranega kredita.

17. Neutemeljene so pritožbene navedbe, da bi toženka zahtevo po jasnosti in razumljivosti valutne klavzule lahko zagotovila le s predložitvijo reprezentativnih izračunov in simulacij gibanja mesečnih obrokov kredita glede na različne možne spremembe deviznega tečaja oziroma jim dejala, da so tveganja na dolgi rok neomejena. Takšnih zahtev pozitivna zakonodaja v času sklenitve kreditnih pogodb ni predpisovala. Pritožbeno sodišče ne deli mnenja pritožnikov o irelevantnosti dejstva, da je bil tožnikom pomen valutnega tveganja razložen in da ima prvi tožnik univezitetno ekonomsko izobrazbo. Obseg in način pojasnilne dolžnosti toženke je vsekakor odvisen od konkretnega potrošnika, njegove izobrazbe, starosti, poučenosti in razumevanja. Bistvena je tako zgolj ugotovitev, ali so v konkretnem primeru tožniki razumeli prevzeta tveganja, vezana na potencialno spremembo valutnega razmerja in obrestnih mer. Kot že rečeno pritožbeno sodišče nima pomislekov glede ugotovitve prvega sodišča, da je bilo temu tako.

18. Ne držijo pritožbene navedbe, da je sodišče prve stopnje že a priori izključilo možnost vsakršnega vpliva kršitev pojasnilne dolžnosti v fazi pred sklenitvijo pogodbe na veljavnost pogodbe. Sodišče prve stopnje je zgolj presodilo, da 27. člen ZPotK-1 ni ustrezna pravna podlaga glede zatrjevanih kršitev v predpogodbni fazi, temveč so upoštevne določbe Obligacijskega zakonika. Pritožbeno sodišče se s takšnim stališčem strinja, saj navedeni člen izrecno govori o ničnosti posameznega pogodbenega določila, ki nasprotuje zakonu in je v škodo potrošnika, medtem ko se na kršitev informacijske dolžnosti toženke pred sklenitvijo pogodb ne nanaša. Sicer pa je sodišče prve stopnje ugotovilo, da kršitev pojasnilne dolžnosti v fazi pred sklenitvijo pogodb ni izkazana.

19. Glede trditve o oderuški naravi kreditnih pogodb pritožbeno sodišče pritruje ugotovitvi sodišča prve stopnje, da že objektivni pogoj oderuštva ni izkazan, saj si toženka s podpisom pogodb ni izgovorila koristi, ki bi bila v očitnem nesorazmerju z danim kreditom v višini 235.000 CHF in 100.000 CHF. Ker sta bili kreditni pogodbi sklenjeni v tuji valuti, je z vidika načela enake vrednosti dajatev (8. člen OZ) in načela monetarnega nominalizma (371. člen OZ) ključna presoja, koliko švicarskih frankov morajo tožniki vrniti, in ne, koliko to znaša v evrih. Višina mesečne anuitete v frankih se je zaradi padca liborja celo zniževala. Poleg tega tudi subjektivni element oderuštva ni podan, saj tožniki niso dokazali, da bi toženka izkoristila njihovo stisko, težko premoženjsko stanje, neizkušnost, lahkomiselnost ali odvisnost. Sodba Višjega sodišča v Mariboru I Cp 1417/2014 s 24. 3. 2015, v kateri je bila ugotovljena ničnost oderuške kreditne pogodbe, z obravnavano zadevo ni primerljiva. V citirani zadevi je šlo za kredit v domači valuti, z nesorazmerno visokimi stroški odobritve posojila, pogodbeno dogovorjenih zamudnih obresti, stroškov vodenja v primeru zamude, penalov za vsak dan neizpolnitve in stroškov opomina.

20. Pritožbeno sodišče ne sledi pritožbenim navedbam, da je toženka vedela in pričakovala padec EUR napram CHF, pa je to kljub temu tožnikom zamolčala. Toženka na gibanje tečaja tuje valute ni imela vpliva, poleg tega je splošno znano, da gibanja tečajev ni mogoče zanesljivo napovedovati. V dokaznem postopku tudi niso bile dokazane trditve tožnikov, da bi jim toženka zagotovila, da nihanj tečajev ne bo. Toženka ni celotnega rizika posla prenesla na tožnike, saj je v negotovosti

glede prihodnjega gibanja valutnega tečaja in obrestnih mer tudi sama sprejela tveganje, da se bosta navedeni spremenljivki spremenili v njeno škodo.

21. Pritožniki so se v pritožbi sklicevali na številne odločbe nemške sodne prakse, ki jih niso predložili v celotnem besedilu in prevodu. Glede na navedeno se pritožbeno sodišče do posameznih trditev o vsebini citiranih sodb ni dolžno opredeljevati. Pritožbeno sodišče zgolj pripominja, da je že iz pritožbenih navedb razvidno, da se citirane odločbe ne nanašajo na primerljive primere kreditov v tuji valuti, temveč obravnavajo izvedene finančne instrumente, denimo navzkrižne valutne zamenjave in t. i. ladder swap posle, ki so bistveno bolj zapleteni in vsekakor terjajo večji obseg svetovanja in pojasnilne dolžnosti banke.

22. Nadalje pritožniki vztrajajo, da je toženka kredite v frankih favorizirala, kar naj bi izhajalo iz dejstva, da prvi tožnik kredita v enaki višini v evrih ni mogel dobiti, zato je moral vzeti kredit v švicarskih frankih. Toženi stranki očitajo, da je kreditno sposobnost tožnikov neustrezno izračunala, saj je pri bolj tveganem produktu kredita v CHF ugotovila večjo kreditno sposobnost tožnikov. V zvezi z navedenim pritožbeno sodišče ugotavlja, da je tožeča stranka trditve, da prvi tožnik enako visokega kredita v evrih ni mogel dobiti ter da je toženka kreditno sposobnost tožnikov neustrezno ocenila, pravič podala šele v pritožbi in gre tako za nedopustne pritožbene novote (337. člen ZPP). Prvi tožnik je ob zaslišanju sicer res med drugim dejal, da je za nakup stanovanja potreboval določeno višino sredstev, ki je v evrih ni mogel dobiti in je zato vzel kredit v frankih, vendar z izvajanjem dokazov trditvene podlage ni mogoče dopolnjevati. Tožniki so v postopku pred sodiščem prve stopnje utemeljevali favoriziranje kreditov v frankih zgolj z navedbo, da je toženka poudarjala ugodno obrestno mero in zamolčala valutno tveganje. Teh trditev niso uspeli dokazati, medtem ko je toženka s predložitvijo podatkov o odobrenih stanovanjskih kreditih v letih 2007 in 2008 prepričljivo ovrgla trditve o favoriziranju kreditov v frankih. V letu 2007 je namreč zgolj 9,57 % stanovanjskih kreditov odobrila v švicarskih frankih, preostalih 90,42 % pa v domači valuti.

23. Sodišče prve stopnje je tožnikom pravilno pojasnilo, da odločitev v obravnavani zadevi ne more biti odvisna od ravnanj toženke v drugih primerih, temveč so ključne ugotovitve o ravnanju toženke v konkretni zadevi. Temu v pritožbi pritrjujejo tudi pritožniki. Posledično ne morejo uspeti s pritožbenimi navedbami, da bi sodišče prve stopnje moralo zaslišati I. V., ker bi lahko izpovedal o ravnanju toženke ob najemanju svojega kredita, ter da bi moralo upoštevati izpovedbe prič, s katerimi so tožniki dokazovali poslovno prakso toženke, ki pa z okoliščinami sklenitve obravnavanih kreditnih pogodb niso bile seznanjene.

24. Pritožniki kot napačno ocenjujejo tudi zavrnitev podrednega zahtevka na razvezo kreditnih pogodb in pogodb o zavarovanju terjatve zaradi spremenjenih okoliščin, vendar pritožbeno sodišče v pritožbi izraženim pomislekom ne sledi. Drugi odstavek 112. člena OZ izrecno določa, da se na spremenjene okoliščine ne more sklicevati stranka, ki bi morala ob sklenitvi pogodbe te okoliščine upoštevati ali če bi se okoliščinam lahko izognila oziroma odklonila njihove posledice. Kot je bilo ugotovljeno, so se tožniki ob sklenitvi pogodb zavedali prevzetega valutnega tveganja, vedeli so tudi, da bodo morali mesečne anuitete odplačevati v frankih ter jih bodo morali, če z njimi ne bodo razpolagali, v ta namen kupovati. Valutnemu tveganju bi se lahko izognili s sklenitvijo kreditnih pogodb v domači valuti. Upoštevati je potrebno tudi, da sta tožnika sklenila dolgoročni kreditni pogodbi (z ročnostjo 240 mesecev). V daljšem časovnem obdobju obstaja precej velika verjetnost, da bo prišlo do sprememb v gospodarstvu ali na trgih, kar se bo odražalo v spremembi vrednosti valut ali referenčne obrestne mere. Tožniki bi zato s tovrstnimi spremembami morali računati. Postopna sprememba vrednosti evra glede na vrednost švicarskega franka ne predstavlja izrednega tveganja, temveč tveganje, ki so ga tožniki razumeli in ga zavestno prevzeli (12. člen kreditnih pogodb). Če sta pogodbeni stranki določeno tveganje prepoznali in se sporazumno dogovorili, katera izmed njiju ga bo prevzela, kasnejša dejanska uresničitev tveganja ne pomeni okoliščine, ki bi upravičevala razvezo pogodbe.

25. Glede na navedeno sodišče prve stopnje uporabe klavzule rebus sic stantibus ni zavrnilo iz razloga, ker se tožniki niso odločili za konverzijo kreditov v evre, kot to zmotno tolmačijo v pritožbi. Ne drži niti, da bi sodišče prve stopnje odklanjanje posledic pogojevalo s sklenitvijo drugačne pogodbe namesto tiste, glede katere se zahteva razveza zaradi spremenjenih okoliščin. Odločilna je le ugotovitev, da so se tožniki valutnega tveganja zavedali in ga v zameno za (tedaj) ugodnejšo obrestno mero v primerjavi s krediti v domači valuti, zavestno prevzeli.

26. Nenazadnje pritožniki grajajo še stroškovno odločitev, a neutemeljeno. Iz III. točke izreka izpodbijane sodbe je namreč dovolj jasno razbrati, da morajo tožniki stroške postopka v višini 3.476,25 EUR toženki nerazdelno povrniti v roku 15 dni, medtem ko ji zakonske zamudne obresti pripadajo zgolj v primeru zamude, ki nastopi prvi dan po izteku paricijskega roka in traja do plačila.

27. Pravdni stranki sami krijeta svoje pritožbene stroške (prvi odstavek 165. člena ZPP). Tožniki s pritožbo niso uspeli (prvi odstavek 154. člena ZPP), odgovor toženke pa ni bistveno prispeval k vsebinski presoji pritožbenega sodišča in tako za odločitev v zadevi ni bil potreben (155. člen ZPP).

Op. št. (1): S sklepom predsednika Vrhovnega sodišča Su 1706/2016 z 22. 9. 2016 je bila pristojnost za odločanje v tej zadevi prenesena na Višje sodišče v Ljubljani.

Op. št. (2): Ur. l. RS, št. 70/2000, s spremembami in dopolnitvami, v nadaljevanju ZPotK.

Op. št. (3): Ur. l. RS, št. 59/2010, s spremembami in dopolnitvami.

Op. št. (4): Kreditni pogodbi sta bili sklenjeni 13. 7. 2007. 20. 12. 2007 je pričela veljati novela ZPotK-B, ki je v 9. točki 7. člena dodala besedilo: „in opozorilo, da se ob spremembi tečaja lahko spremenijo tudi predvideni zneski posameznih plačil“.

Op. št. (5): Ur. l. RS, št. 77/2016.

Op. št. (6): Ur. l. RS, št. 58/2002 s spremembami in dopolnitvami, ZBS-1.

Op. št. (7): Ur. l. RS, št. 114/2006, ZUE.

Op. št. (8): Ur. l. RS, št. 23/1999 s spremembami in dopolnitvami, ZDP.

Op. št. (9): Ur. l. RS, št. 1/1991 s spremembami in dopolnitvami, ZBS.

Op. št. (10): Ur. l. RS, št. 76/2003.

Op. št. (11): Madžarsko Vrhovno sodišče ima kot najvišja sodna instanca ustavno dolžnost harmonizacije sodne prakse, predvsem preko sprejemanja poenotениh odločitev. Takšne odločitve sprejema v primerih večjega pomena, z namenom zagotoviti usklajeno sodno prakso in so za madžarska sodišča zavezujoče. Vir: www.kuria-birosag.hu.

Zveza:

OZ člen 3, 8, 112, 112/2, 371. ZPP člen 104, 337. ZS člen 5. ZPotK člen 7, 7/1, 7/1-9. ZPotK-1 člen 27. ZPotK-2 člen 2, 2-7, 7, 12, 12/2, 12/2-22. ZDP člen 18, 69f. Direktiva Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah člen 4, 4/2.

Datum zadnje spremembe:03.03.2017